

SAMMENBRUD

Efter Sovjet-tiden

Sovjetunionen ophørte officielt med at eksistere i december 1991. Der findes ikke tilgængelige data om betydningen af Sovjetunionens sammenbrud for Armenien. Der er dog ikke grund til at tro, at landet skulle have haft en lettere overgang fra planøkonomi til kapitalisme end Rusland, hvor ...:

- 80 pct. af landbrugene var gået konkurs i 1998
- omkring 70.000 fabrikker var lukkede samme år
- 72 millioner russere blev sendt ned under fattigdomsgrænsen, ifølge tal fra Verdensbanken.

I Alaverdi finder man stadig spor efter bedre tider. Men malingen på sportsanlæggene krakelerer, og udsigten til det store kobberværk er et billede på valget mellem kraftig forurening og bevarelse af byens sidste store arbejdsplads.

Fotos:
Jens Malling

nogle gang blev jeg sat til at tegne en Lenin eller Den Røde Hærs soldater med geværer i hænderne.»

På trods af nedgangsperioden efter Sovjet-tiden har Dsjavakhjan valgt at blive i Alaverdi, bruge sine evner på at udsmykke byen med sin kunst og forskønne hverdagen for indbyggerne. Flere steder i gadebilledet dukker hans massive skulpturer op.

Et "rustbælte"

Alaverdi er blot et af de utallige postsovjetske industrisamfund, som har gennemlevet en lignende deroute. De ligger som et flere tusinde kilometer langt "rustbælte" ud over de tidligere delrepublikker.

Den massive arbejdsløshed, der med ét satte ind, førte andre ondt med sig: fattigdom, kriminalitet, narkomani, alkoholisme, emigration og sygdom. I Sydkaukasus alene drejer det sig særligt om Tjatura i Georgien – en by, der i sin tid forsynede hele Sovjetunionen med metallet mangan. Aserbajdsjans tredjestørste by, Sumqayit, udgjorde tidligere centret for Sovjetunionens kemikalieindustri. Den økologiske katastrofe på de kanter bliver sammenlignet med Tjernobyl.

Som følge af at produktionsapparatet desintegrerede, blev Sovjetunionens højtuddannede arbejdsstyrke ubrugelig. Specialister, som det havde krævet enorme ressourcer at oplære, måtte gøre rent eller sælge plastikprodukter på lokale markeder.

På busholdepladsen i Alaverdi står taxa-chaufførerne og hænger op ad deres vogne. De prøver at hverve kunder med stor iver. Ikke sjældent er den midaldrende mand bag rattet økonom eller historiker. Han taler

dannet, velovervejet og reflekteret over adskillige kilometer. Turen ender med at koste 500 dram. Det svarer til 7 kr. og 25 øre.

Turisme kan skabe ny fremgang

Forbi nogle af Rafael Dsjavakhjans uendørs kunstaværker og lidt oppe ad en skråning findes et centrum for udfoldelsen af unges energi og videbegær. Alaverdis Engelsklub har udviklet sig til et sted, hvor byens teenagere tilegner sig de egenskaber, som kan være med til at realisere deres drømme.

»I skolen terper eleverne kun grammatik. De lærer ikke at tale ordentligt engelsk. Men unge ønsker at kommunikere mundtligt med udlændinge. Derfor kommer de her,« siger en af klubbens engelsklærere, den 23-årige Susanna Simonjan, i en pause fra undervisningen.

Et par af hendes 13-14-årige elever går forbi med hæfter og penalhuse i hænderne. De forspilder ikke chancen for at afprøve deres nyerhvervede sprogfærdigheder, når en udlænding nu har lagt vejen forbi: »How are you, what is your name?«

Flere af dem, der kommer i klubben, håber at komme på udvekslingsophold eller få en studieplads i Vesteuropa eller USA, men konkurrencen om stipendierne er hård.

Den hektiske aktivitet i klubben er – ifølge Simonjan – også et forsøg på at tænke anderledes og skabe nye muligheder for beskæftigelse, efter at byens fabrikker ikke længere efterspørger arbejdskraft.

I omegnen af Alaverdi ligger flere middelalderklostre, som Unesco har optaget på listen over verdenskulturarv. Seværdighederne giver potentiale for turisme. På trods af at-

traktionernes format er turistindustrien langt fra fuldt udviklet.

»Gennem det at give dem færdigheder i engelsk prøver vi at give eleverne større chancer for at kunne forsørge sig selv. Kundskaber i engelsk giver mulighed for at arbejde som guide, vise turisterne rundt på klostrene i Debed-dalen og dermed tjene nogle penge,« forklarer Simonjan og tilføjer:

»At arbejde som guide er nærmest den eneste type job, jeg kan se for mine elever her i Alaverdi.«

Som en del af klasseundervisningen starter en diskussion. Hvis det engelske svigter suppleres med armensk. Lærerinden argumenterer for, at det er fint nok at tage væk fra Alaverdi nogle år for at uddanne og dygtiggøre sig, men at de skal huske at vende hjem igen.

»Hvis alle unge flytter bort permanent, bliver situationen i byen ikke bedre,« siger hun.

En livlig pige deltager aktivt. Hun holder hånden frem, gnider tommeltotten mod ring- og pegefingert som for at udtrykke, at det er noget af det mest naive, hun længe har hørt, og hvordan skal hun tjene penge, hvis hun nogensinde vender tilbage til Alaverdi?

Den 13-årige pige drømmer om at få arbejde som oversætter i Jerevan, fortæller hun på engelsk.

Et andet diskussionsemne i timen er, om Alaverdis stærkt forurenende kobber-fabrik bør lukkes helt. Det vil gavne miljøet, men det vil også sende fabrikkens sidste 500 ansatte ud i arbejdsløshed. Der synes ikke at være nogle nemme svar.

De sovjetiske myndigheder gav kunstnerne meget arbejde. De holdt dem beskæftigede med at lave statuer af Lenin.

Rafael Dsjavakhjan,
kunstner og museumsdirektør